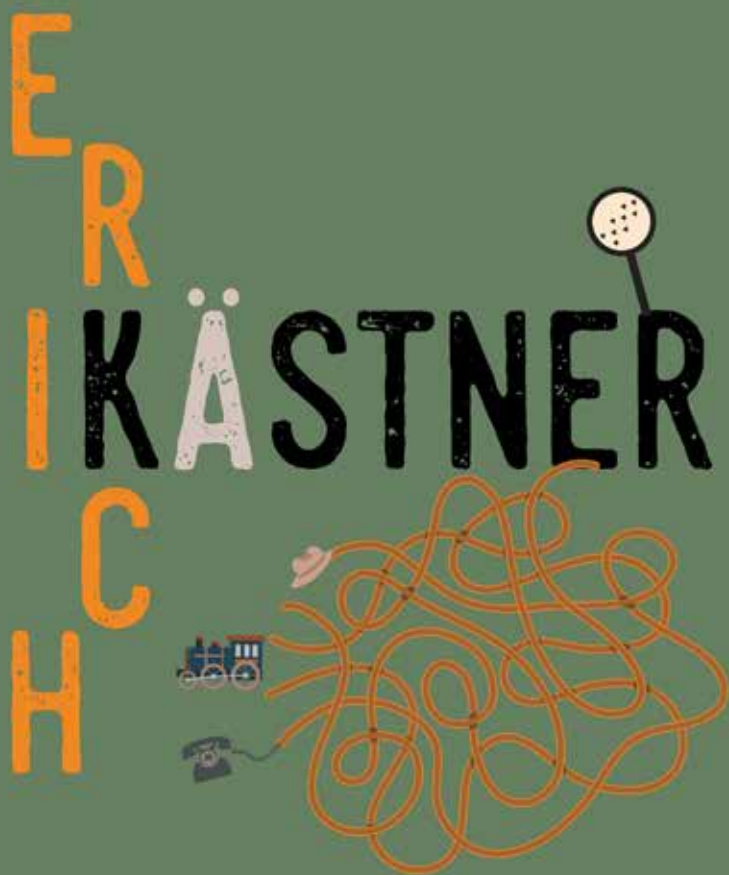

AZ ELTŰNT MINIATŰR

ERICH KÄSTNER

AZ ELTŰNT MINIATŰR

avagy

egy érző lelkű hentesmester
kalandjai

MÓRA KÖNYVKIADÓ

A mű eredeti címe:
Die verschwundene Miniatur
oder auch
Die Abenteuer eines empfindsamen Fleischermeisters
© Atrium Verlag, Zürich, 1935

FORDÍTOTTA

Sárközy Elga

BORÍTÓTERV

Szabó Imola Julianna

Minden jog fenntartva, a kiadvány egészének vagy bármely részének a kiadó írásos engedélye nélküli sokszorosítása, másolása, egyéb engedélyköteles felhasználása — beleértve a kiadvány digitalizálását és ily módon történő többszörözését, nyilvánossághoz közvetítését — szigorúan tilos!

A kiadó könyveit kedvezménnyel
megrendelheti webáruházunkban:
www.mora.hu

Hungarian translation © Sárközy Elga jogutóda, 2020
Hungarian edition © Móra Könyvkiadó, 2020

ELSŐ FEJEZET

Külz papa egy kis hidegtálat rendel

Koppenhágának azt a terét, ahol a Királyi Operaház áll, Kongens Nytorvnak hívják. Roppant barátságos, igencsak tágas tér ez a tér. És ha az ember szép komótosan óhajtja szemügyre venni, ahogy azt a tér megérdemli, legjobb, ha letelepszik az Hotel d'Angleterre elé.

A szálloda előtt, a szabad ég alatt székek meg asztalok állnak hosszú sorokban. Itt ücsörögnek a föld minden tájáról összeverődött vendégek, túrik a gondos kiszolgálást, és jobb híján beletörődnek az élet apró örömeibe. Nemigen esik meg, hogy akár csak egyetlen szék, egyetlen vendég is hátat fordítana a térnek. Úgy ülnek itt az emberek, mint egy pazarul berendezett szabadtéri színház földszinti zsöllyéiben, szemlélik az Operaház homlokzatát, és élvezik a vidám nyüzsgést, amivel a koppenhágai polgárok járulnak hozzá az idegenforgalomhoz.

Furcsa egy hely ez a Kongens Nytorv! Megesik például, hogy az ember hosszú évekig nem jut el Dániába, ezalatt egy csomó országban bizonyosan forradalom tör ki, Afganisztán zsarnokát esetleg ki is végzik unokaöccsének párthívei, Japánban egy földrengés alkalmával legalább tízezer ház omlik össze, mintha rómkártyából építették volna valamennyit — aztán ha az ember újra kilép az Amagergade utcából, balra fordul, és odapillant a d'Angleterre felé, látja ám: a szálló előtt, öt lépcsőzetes sorban, változatlanul ugyanazok az elegáns nők,

disztigvált turisták ülnek, tucatnyi nyelven csevegnek, türelmesen nézegetik a vidám sürgést-forgást, s szenvtelen ábrázatokkal iparkodnak palástolni a dán konyha szerezte gyönyörűségüket. A Kongens Nytorv téren áll az idő.

Fenti körülmény következtében érthető módon fölösleges tehát közelebről meghatározni az időpontot, amikor Oskar Külz hentes- és mészárosmester átment a téren, megcélozván az Hotel d'Angleterre-t. Külz vízhatlan, zöld lódenöltönyt, barna velúrkalapot, valamint bozontos, őszbe vegyülő bajuszt viselt. Jobbjában göcsörtös sétabotot szorongatott, baljában Criebe *Koppenhága és környéke* című útikalauzát.

Az első asztalsor előtt, a korlátnál megállt, és töprengve, tétován pillantott a székláncolatokon sorakozó vendégek felé. Közben észrevette, hogy egy éktelenül puccos, kimázolt dáma a kísézője fülébe súg valamit, az pedig végigméri őt, mármint Külz hentesmestert, és elnézően mosolyog rá, mintha bizony meg kellene bocsátania neki valamit.

Ez mindent eldöntött. Ha az a bizonyos úr nem mosolygott volna, Külz hentes- és mészárosmester folytatja útját. És akkor a történet, amely most lassacskán elkezdődik, kétségtelenül másként zajlott volna le, mint ahogyan végezetül és a valóságban lezajlott.

Így azonban Külz csak annyit dörmögött:

– Te fasírtnak való! – És hetykén odapöffeszkedett egy szabad asztalkához. És ezzel máris elkapta az események fogaskerékrendszere, olyan eseményeké, amelyekhez köze nem volt ugyan, de amelyek egészen rövid idő alatt mégis három kilóval apasztották meg élősúlyban.

Külz helyet foglalt, a törékeny szék feljajdult fájdalmában. Egy pikolófiú cikázott oda.

– *Please, sir?* – kérdezte.

A vendég tarkójára lökte a velúrkalapot.

– Nem tudok én dánul, gyerekem. Hozzál nekem egy korsóska világost. De aztán jókora korsócskával!

A pikoló egy kukkot sem értett, meghajolt, és eltűnt a szalodában. Külz a kezét dörzsölgette.

Ekkor egy frakkos pincér lépett hozzá.

– Mit parancsol, uram?

A vendég bizalmatlanul sandított rá.

– Egy korsó pilzenit. Nyakamra küldi még az üzletvezetőt is, vagy jobbnak látja, ha írásban nyújtom be a kérelmet?

– Egy pilzenit, igenis!

– Harapnék is hozzá valamit. Hozzon egy kis hidegtálat, ha ez nem okoz maguknál nagyobb nehézséget. Különböző felvágottakból. Már csak szakmai szempontból is érdekelnek a dán hurka- és kolbászféleségek. Hentesmester vagyok ugyan is Berlinben.

A pincér nem nyilvánított véleményt, inkább meghajolt és eltűnt.

Külz a korláthoz támasztotta sétabotját, barna velúrkalapját az elsárgult szarufogantyúra akasztotta, és jólesőn hátradőlt.

A szék támlája nyögve recsegett.

Az ősz hentes szemügre vette az asztalt meg a széket.

– Tisztára, mint egy babaszobában! – állapította meg gondterhelten.

A megjegyzés a szomszéd asztalnál magányosan ülő fiatal lányt hangos nevetésre készítette.

Oskar Külz meglepődött. Felsőtestét félig jobbra fordította, és esetlenül meghajolt.

– Ezer bocsánat! – mondta.

A lány derűsen biccentett vissza.

– Miért? Magam is berlini vagyok.

– Aha! – örült meg Külz. – Szóval azért tud németül! – Aztán rájött, hogy mily feneketlenül mély értelmű ez a következtetés. Olyan bosszús lett magára, hogy a fejét rázta mérgében, s mivel semmi okosabb nem jutott eszébe, bemutatkozott: – Nevem Külz.

A lány összecsapta a kezét.

– Ön volna Külz úr? Nahát, milyen muris. Hiszen mi önnél vesszük a húst!

– Oskar Külznél?

– Azt bizony nem tudom. Több Külz is van?

– Mondhatnám, akad.

– Mi a Kaiserdammon vásárolunk.

– Akkor Ottónál, a legkisebb fiamnál.

– Kiváló hentesüzlete van! – lelkesedett a lány.

– Persze, persze. Hanem a májas hurkáról gőze sincs. Májast Hugótól kell egyszer vennie! A középső fiamtól. Steglitzben, a Schloss utcában. Hogy az hogy tud májas hurkát csinálni! Te jószagú Úristen!

– Kissé messze van, mármint ha az ember a Kaiserdammon lakik – vélekedett a lány. – Májas ide, májas oda.

– Hugónak viszont halvány segédfogalma sincs a hússalátáról. Hiába is próbáltam megtanítani – szomorkodott az idős hentesmester.

– Ejnye, ejnye – csóválta fejét a lány.

– A hússaláta Erwin különlegessége. Ő a legnagyobb lá-

nyom férje. A Landsberger Alleen. Erwin olyan majonézt készít kegyednek – csapot-papot otthagyna érte a kisasszony!

– És hol van az ön üzlete? – kérdezte a lány kissé kábultan. A tömérdek hentes és mészáros már-már összecsapott a feje fölött.

– A Yorck utcában – magyarázta Külz. – Októberben volt a harmincéves jubileumom. Karl öcsém jövőre tartja. Áprilisban. Nem is! Májusban.

– A kedves öccse szintén hentes? – érdeklődött aggodalmasan a lány.

– Hát persze! Három kirakattal! A Spittelmarkton. És Arno, a legidősebb fiam szintén. Neki a Breitenbach téren van boltja. Na és Georg, a másik vejem az Uhland utcában árusít. Pedig Hedwig, a kisebbik lányom inkább ment volna férjhez bárki máshoz – tanítóhoz, zongoristához vagy akár tűzoltóhoz is, csak henteshez nem! És lám, mégis Georgot választotta. Első segéd volt nálam két esztendeig.

– Mennybéli Atyaúrsten! – nyögte kimerülten a lány. – Ennyi hentes! Hisz ez álomnak is beillik!

– A sors keze – merengett el Külz. – Hentes volt a nagyapám. Hentes volt az apám. Hentes volt az apósom. Nekünk úgyszólván a vérünkben van a hurkakészítés.

– Gyönyörű költői kép – vélte a lány.

Ebben a pillanatban jelent meg a főpincér. Kerekeken gördülő asztalkát tolt maga előtt, óvatosan, mint egy hármaskörök számára méretezett gyerekkocsit. Az asztalkán egy pohár pilzeni állt, továbbá egy tál, teli különféle felvágottakkal.

Ha egy hentes- és mészáros egy hidegtál láttán előnt a rémület, annak feltétlenül van valami különös oka.

Márpedig Külz határozottan megriadt.

– Itt alighanem valami félreértés lehet – mormolta. – Én csak egy kis hidegtálat rendeltem, ön pedig tizenkét személyre való adagot hozott!

A pincér vállat vont.

– Uraságod a dán hurkaféleségeket óhajtja tanulmányozni.

– De nem karácsonyig! – hördült fel Külz.

Szomszédnője nevetett.

– Így lesz valaki hivatásának áldozata! Szedje össze az erejét, kedves Külz úr, és lásson hozzá!

A Kongens Nytorv téren galambok sertepertéltek. Kék, szürke, ezüstzöld tollú galambok. És egytől egyig mind serényen bólogattak. Hogy vajon miért, nehéz lenne megállapítani. Talán pusztán rossz szokásból? Valahányszor egy-egy autó suhant át az úton, felrebbentek. Mint az égre hazatérő felhők.

Az idős hentes kést és villát ragadott.

– Kellett nekem kiruccanás – motyogta megrendülten.

Néhány sorral hátrább, a szálloda bejáratánál két úriember ült és olvasott. De meglehet, hogy más okból tartották arcuk elé az újságot. Gutenberg korszakalkotó felfedezése óta túlságosan is megszoktuk a feltételezést, hogy mindenki, aki teli nyomtatott papírt tart az orra elé, csakugyan olvas. De szép is volna, ha ez így lenne!

Annyi mindenesetre bizonyos, hogy az említett esetben nem így volt. A két úriember a legkevésbé sem olvasott, hanem búvóhelynek használta az újságot. A lapok széle fölött Külz hentes- és mészárost, valamint a berlini lányt figyelték. Az egyik úriember egy olyan hőstenorra emlékeztetett, aki negyvenéves kora óta éneklés helyett vörösborral foglalkozik.

Mégpedig nem annyira a vörösbor termelésével, mint inkább fogyasztásával. Az orra – ha már a zenei hasonlatoknál tartunk – bordalt tudott volna zengeni erről. Ez az orr kékesvörös színben játszott, és a fagydaganat képzetét keltette.

A másik úriember kis növésű volt és rosszul táplált. Az ő ábrázata sem látszott már vadonatújnak. Füle szokatlanul magasan ült a fején, akár a bagolyé. Ráadásul el is állt, és a napfényt átvilágított rajta.

– Nyilván előre kiagyalták a dolgot – vélte a hőstenor. A hangja éppolyan rezes volt, mint az orra.

A kis növésű hallgatott.

– Azt a látszatot akarják kelteni, mintha véletlenül találkoztak volna – folytatta a másik. – Csakhogy én nem hiszek a véletlenekben.

A fölsikeredett fülű, kis növésű úriember a fejét rázta.

– Pedig ez mégis véletlen – jelentette ki. – Hogy az öreg Steinhövel ideküld valakit a lányhoz, elképzelhető. De olyan hülyeséget, hogy egy behemótot küld, aki tirolit játszik Koppenhágában, nem csinál. Ezzel az erővel a pasas akár táblát is akaszthatna a nyakába, és ráírhatná, miben sántikál.

– Nem is bánnám – ábrándozott a borszakértő. – Örökké ez a bizonytalanság...

A kis növésű vigyorgott.

– Oda is mehetsz hozzá, megkérdezheted.

A másik mordult egyet, kiürítette poharát, és újra telitöltötte.

– Mit gondolsz, a lány mért nem mondta még fel a szálloda-szobáját?

– Mert csak holnap utazik el.

– És mert a tirolit várta. Majd meglátod, hogy igazam van! Olyan biztos, mint az, hogy engem Philipp Achtnak hívnak!

– Mennyei tészta! – A kis növésű kuncogott. – Olyan biztos, mint az, hogy téged Philipp Achtnak hívnak. Csak annyira? Achtel úr megdühödött.

– Mellőzd a célzásaidat! – vetette oda. Hangját még erősebben belepte a rézrozsda. Idegesen simított végig a haján.

– Már egészen tisztességesen kinőtt! – nyugtatta meg a kis növésű, és vígan kacintott. – Igazán nem is látszik rajtad, hogy csak a minap jöttél ki a szanatóriumból.

– Dugulj el! – szólt Achtel úr. – Ez a tiroli egyébként úgy tömi a fejét, mint egy szecskavágót!

A kis növésű felállt.

– Felhívom a főnököt. Kíváncsi vagyok, mi a véleménye a szecskavágókról.

Külz hentes- és mészárosmester állhatatosan nyeldekelt a felvágottakat. De hát ez sziszifuszi munka volt. Végül félretolta a terítéket meg az asztalkendőt, merev pillantással méregette a még akkor is dúsan megrakott tálat, majd vállat vont.

– Feladom! – morogta, és rámosolygott a csinos leányzóra.

– Ízlett?

Külz pilledten bólintott.

– Ami igaz, az igaz. Ezek a dánok egész rendesen értenek a hurkához.

Megjelent a főpincér, és leszedte az asztalt.

Külz elővett egy szivart, és nagy hozzáértéssel rágyújtott. Aztán keresztbe vetette a lábát, és megszólalt:

– Hej, ha az asszony látna, amint itt ülök!

– Voltaképpen miért nem hozta magával a kedves nejét? – érdeklődött a lány. – Ott kellett maradnia az üzletben?

– Á, nem, kicsit más a helyzet – válaszolt elmerengve az idős hentes. – A feleségem egyáltalán nem tudja, hogy én Koppenhágában vagyok.

A lány elhűlten meredt rá.

– A fiaim sem tudják – folytatta kissé zavartan Külz. – A lányaim sem. A vejeim sem. A menyeim sem. A testvéreim sem. Sőt, az unokáim sem. – Lélegzetvételnymi szünetet tartott. – Egyszerűen megleptem. Rémes, ugye?

A lány tartózkodott a bírálattól.

– Egyszerre csak nem bírtam tovább – gyónta meg Külz úr. – Szombaton este kezdődött. Hogyan, magam sem tudom. Rengeteg dolgunk volt az üzletben. Átmentem az udvaron, hogy a mészárszékből elhozzak egy szép stefániát. A mészárszék ablaka előtt megálltam. A második segéd éppen darált. Mi ugyanis nagyon sok darált húst adunk el. Igen, és akkor rázendített egy rigó. – A hentesmester megsimította bozontos bajuszát. – Talán nem is a rigó volt az oka. De hirtelen felrémlt előttem az egész életem. Mintha a Jóisten megnyomott volna egy gombot. Az elmúlt harminc esztendő borjúveséi, kötözött sonkái, ürücombjai, disznócsülkei mázsás súllyal nehezedtek a lelkemre. Elfulladt a lélegzetem! – Tűnődve szívott egyet a szivarján. – Az én életem persze nem éppen különleges. De nekem elegendő volt az egészből. Valahányszor azt gondoltam, na, most már összekuporgattam egy pár garast, valamelyik gyerek rögtön házasodni akart. És hol az egyik fiamnak, hol a másik vejemnek kellett üzletet venni. Vagy beállított valamelyik bátyám, valamelyik sógorom, és nyújtotta a markát. – Az idős hentes lehorgasztotta ősz fejét. – Hát igen, és pont, amikor ez eszembe jutott, rázendített az a dög rigó. Látja, kis-asszony, egy hosszú élet – és sehol semmi, csak hurkapálci-

kák, jégszekrények, vágótőkék, bélrendelések meg pácteknők! Hiszen ezt még egy sertés sem bírja ki, hentesmesterről nem is beszélve!

Külz fáradtan felemelte a kezét, aztán leejtette. Becsületes képe gyászba borult.

– És azután? – kérdezte a lány.

– Azután még előrevittem a stefániát. Zárás után pedig megcsináltuk a kasszát. Ahogy ezt szombat este szoktuk. De én mindent úgy csináltam, mint egy automata. Később el látogattunk Hedwighez és Georghoz. Otto meg a felesége is ott voltak. A forgalomról beszélgettünk, a nagykereskedelmi árakról meg a gyerekekről. Hogy Fritz számárköhögést kapott az iskolában. És hogy a kis Kurt azt mondta, nagy korában ő lesz a főfőmester a hentesek között.

Oskar Külz előhúzta zsebkendőjét, és megtörölte homlokát, amelyet úgy barázdáltak a ráncok, mint megannyi üres kottavonal.

– Szeretem a családomat – sóhajtotta –, és szeretem a mesterségemet is. De egyszerre csak a könnyökömön jött ki az egész. A hurkatöltő gép, amivé lettem, hirtelen megállt. Rövidzárlat! Kész! Hát örökké csak dolgozni kell? És örökké csak másokra gondolni? Hát csak azért olyan szép a világ, hogy az ember hátra se forduljon, és a mészárszékből egyenesen a temetőbe ügessen? Nincs a világon senki, aki alkalomadtán, legalább egyszer életében ne gondolna önmagára. Csak az öreg Külznek nem szabad?! – Megcsóválta a fejét. – Talán nem ártana, ha a rigónak rendőrileg megtiltanák a füttyülést. Lehet. De nem biztos. Ez nem az én szakmám. Mindenesetre vasárnap hajnali ötkor felkeltem. Azt mondtam Emiliének, mármint a feleségemnek, hogy elmegyek Bernauba, meglá-

togatom Selbmannt. (Annak idején együtt voltunk segédek Schmitznél Potsdamban.) Aztán zsebre vágtam egy kis pénzt, és kimentem a Stettini pályaudvarra. Megnéztem, mikor indul gyorsvonal valahová. Lehetőleg minél messzebbre. És vasárnap délután már itt voltam Koppenhágában.

Amint visszaemlékezett szökésére, elmosolyodott. Úgy mosolygott, mint egy kisfiú, aki ellógott az iskolából. Tekintettel sűrű, ősz bajuszára, nagyon-nagyon megkésettnek hatott ez a mosoly.

– Külz úr, ön egy vén bűnös! – vélekedett a lány.

– Azt azért mégsem!

– És legalább alaposan megnézett mindent?

– Úgy ám – büszkélkedett. – Ami csak belefért! Voltam Roskildében. Voltam odaát Malmöben. Voltam Hamlet sírjánál. Noha erősen kétes, hogy benne fekszik-e. Voltam odafönn Gillelejében, és fürödtem a tengerben. Jaj, kedves kisasszony, hogy miért nem kezdtem el korábban körülnézni a világban – hát órákig tudnám falba verni a fejem!

– No és hányszor írt a családjának?

– Egyáltalán nem írtam – vallotta be Külz. – Képzelem, hogy csodálkoznak, hogy mennyi ideig rostokolok ott Bernauban!

– Már megbocsásson – komolyodott el a lány. – Ez felelőtlenység! Egészen biztos, hogy a felesége legkésőbb hétfő reggel telefonált Bernauba, és megtudta, hogy ön a lábát se tette be oda.

– Gondolja? – kérdezte a hentesmester. – Ez jellemző volna az asszonyra.

– És most talán azt hiszik, hogy önt szerencsétlenség érte! A családjá bizonyosan megőrül már félelmében.

– Hadd örüljön! – szólta a hentesmester rendületlenül. –
Egyszer már Külznek is jár egy kis nyugalom!

A lány egy darabig hallgatott.

– Persze – kezdte újra –, én nem tudhatom pontosan, milyen érzés, ha az ember hentesmester és nagyapa.

– Hát azt nem is tudhatja – vélte Külz.

– De egyet azért tudok. Hogy ön most haladéktalanul vesz egy levelezőlapot, és ír a feleségének. A szálloda halljában kapni képeslapot.

A hentes kerülte a lány tekintetét.

– Nagyon szépen kérem.

Külz papa nekigyürkőzött, felállt, és beporoszkált a szállodába.

– Már megint papucs vagyok – dünnyögte.

A szálloda halljában valóban volt egy újságosbódé. Külz elővette a tokból az olvasószemüvegét, az orrára biggyesztette, és vizsgálgatni kezdte a képes levelezőlapokat. Hosszabb válogatás után egy pompázatos kikötői látkép mellett döntött, és az eladónő felé nyújtotta a lapot.

– Erre kérek egy hatpfenniges bélyeget. Vagy Németországba többbe kerül?

Az eladónő értetlenül bámult rá.

– Egy hatpfenniges bélyeget kérek! – mordult rá Külz. – De kicsit szaporábban!

Ekkor megszólalt mellette egy kis növésű úriember, aki feltűnően magasra sikeredett fülekkel rendelkezett.

– Itt bizony aligha fog kapni hatpfenniges bélyeget. Meg aztán nem is menne valami sokra vele.

– Hát akkor adjanak tizenkét vagy tizenöt pfennigest!

A kis növésű úriember a fejét ingatta.

– Itt olyat sem tartanak.

– Érthetetlen! Aki levelezőlapot ad el, annak bélyeget is kell árusítania.

A kis növésű úriember elmosolyodott, minek következtében a füle még magasabbra csúszott.

– Árusítanak bélyeget – mondta. – Csak nem németet. Mi lenne, ha dán bélyeggel próbálkozna?